

Idéblad

Tryggare och Mänskligare Göteborg vill lyfta fram olika exempel på trygghetsarbete som pågår i staden genom offentliga och privata aktörer, föreningar, eldsjälar och många andra. Tanken är att inspirera till nya trygghetsskapande processer.

..... Göteborgs centrala brottsförebyggande råd .....

TRYGGHETSMÄTNINGAR

I sin analys av trygghetsundersökningar har Mariann Björkemarken använt begreppet "fullvärdigt medborgarskap" som en definition av trygghet. Ett fullvärdigt medborgarskap förutsätter ett fungerande samhälle där man räknas, blir bra bemött och får bra information, redskap och verktyg, menar hon.

VAD MENAR VI MED TRYGGHET?

Sociologen Mariann Björkemarken har granskat 31 göteborgska enkätundersökningar som på olika sätt tar upp trygghetsfrågor, och konstaterar att fokus lätt hamnar på säkerhet. Men trygghetsbegreppet rymmer ju betydligt mer än bara frånvaron av brott, påpekar hon.

**Går det att mäta trygghet?
Och vad är det i så fall vi mäter?
Forskaren Mariann Björkemarken
har granskat trygghetsundersökningar - och konstaterar att trygghet ofta blir synonymt med säkerhet, medan andra definitioner av begreppet lätt kommer bort.**

Mariann Björkemarken, filosofie doktor i sociologi, har på uppdrag av Tryggare och Mänskligare Göteborg analyserat 31 göteborgska enkätundersökningar. Mätningarna har olika beställare och olika syften, men den gemensamma nämnaren är att de på olika sätt och i olika omfattning tar upp frågor om trygghet.

De flesta av undersökningarna vänder sig till boende, oftast hyresgäster, vilket förklaras av att den totalt dominerande gruppen bland beställarna – 20 av 31 – är kommunala bostadsbolag. Givetvis återspeglas detta i både frågor och svar, som ofta handlar om fysisk miljö och trivsel i boendeområdet.

Men i sin rapport konstaterar Mariann Björkemarken också att det finns en annan slagsida: – Bostadsbolag har som mål att ha nöjda kunder,

de behöver ett kunskapsunderlag och kan naturligtvis inte fråga om precis allt. Men när de ställer frågor om trygghet så ligger fokus i de allra flesta av undersökningarna enbart på säkerhet - trygghetsbegreppet definieras bara som en avsaknad av brottslighet och ordningsstörningar. Ytterst få av mätningarna tar upp sådant som social förankring, politisk förmåga, förtroende för institutioner, tillit mellan människor med mera. Det man tittar på är en ganska snäv aspekt av trygghet, säger Mariann Björkemarken.

Hon påpekar att människors trygghetskänsla påverkas av så skilda faktorer som ekonomi, sociala skyddsnet och möjlighet till inflytande, och att stora otrygghetsfaktorer även kan vara sådant som oro för att bli gammal eller att barnen ska bli mobbade i skolan.

– I de undersökningar där man själv får lista vad man oroar sig för brukar arbetslöshet och sjukvård vara vanligt förekommande. Men om man får färdiga svarsalternativ som handlar om till exempel organiserad brottslighet så väljer många det alternativet.

Förutom utformningen av svarsalternativen konstaterar Mariann Björkemarken i rapporten att undersökningsresultaten även kan påverkas av hur frågorna är formulerade, i vilken ordning de ställs, i vilket sammanhang och under vilken rubrik. Att frågor om trygghet ofta ställs tillsammans med frågor om säkerhet, hot och risker kan tolkas som att trygghetsbegreppet i undersökningarna bara "står för frånvaron av mer eller mindre kriminella handlingar", skriver hon.

I sin analys av de 31 undersökningarna har Mariann Björkemarken utgått från en egen definition av trygghet som bland annat tar avstamp i tankar från den brittiske sociologen Thomas Humphrey Marshall och den svenske sociologiprofessorn Rolf Lidskog.

– Jag ser trygghet som att man har ett "fullvärdigt medborgarskap". Det handlar om att kunna vila i sig själv, orientera sig och behärska sitt liv, att inte vara rädd för att kontakta en myndighet, att veta vart man vänder sig för att överklaga ett beslut, att veta att barnen lär sig det de ska i skolan och att de kan få en praoplats. Det fullvärdiga medborgarskapet förutsätter ett fungerande samhälle där man räknas, blir bra bemött och får bra information, redskap och verktyg.

Mariann Björkemarken betonar att man aldrig får förringa eller förakta människors oro och rädsla för att bli utsatta för brott och att det givetvis är viktigt med insatser som att klippa ner skymmande buskage och laga trasiga lampor.

– Men om man inte får något jobb eller inte lär sig något i skolan, då förändras inte ens levnadsvillkor av fysiska förändringar i närmiljön eller av att polisen flyttar på områdets fyllerister.

Men varför blir då trygghet så ofta synonymt med säkerhet? Mariann Björkemarken redogör i sin rapport för vad många forskare menar: att oro för brott och krav på "lag och ordning" åtminstone delvis kan tolkas som ställföreträdande begripliga uttryck för en mer grundläggande existentiell oro, som är mycket svårare att hantera politiskt.

– Det är lätt att kanalisera sin ängslan på säkerhetsfrågor. Genom att fokusera på brottslingar uppstår konsensus och sammanhållning kring en gemensam fiende som ingen försvarar - det som ibland kallas "rädslans samhörighet".

Hon redogör i sin rapport också för den förändring av kriminalpolitiken och synen på brott, brottslingar och brottsoffer som ägt rum under efterkrigstiden. På 1960- och 1970-talen fanns en behandlingstanke och en syn på brottslingar som offer för olika omständigheter, det restes krav på kriminalvårdens humanisering och fanns en diskussion om brottens orsaker.

Dessa perspektiv har under senare år ersatts av ett fokus på brottsoffer och brottens konsekvenser och krav på strängare straff. Anmälningsbenägenheten när det gäller vissa brott har ökat och toleransen minskat, inte bara mot lagöverträdelse utan även mot "störande element" och asocialt beteende.

Allmänpreventionen har också blivit en central tanke och brottsförebyggande arbete en prioriterad kommunal verksamhet.

Allt mer handlar i dag också om hur samhället ska skydda sig mot organiserad brottslighet och terrorism.

SÅ GJORDE VI

- ▶ Mariann Björkemarken, filosofie doktor i sociologi, har på uppdrag av Tryggare och Mänskligare Göteborg analyserat 31 göteborgska enkätundersökningar som på olika sätt tar upp frågor om trygghet.
- ▶ 20 av undersökningarna är beställda av kommunala bostadsbolag (ibland i samarbete med stadsdelsförvaltningar), tre är beställda av andra fastighetsägare och tre av Göteborgs Stad. Resterande fem mätningar har beställts av Hyresgästföreningen, Integrationsverket, Statens Folkhälsoinstitut, Göteborg & Co respektive Västra Götalandsregionen.
- ▶ Mariann Björkemarken konstaterar att denna fördelning av typen av beställare återspeglas i undersökningarnas frågor och svar, som ofta handlar om den fysiska miljön i olika boendeyråden.
- ▶ I rapporten har Mariann Björkemarken utgått från en definition av trygghetsbegreppet som ett "fullvärdigt medborgarskap" – att kunna orientera sig och behärska sitt liv, bli bra bemött och få bra information, redskap och verktyg.
- ▶ Hon noterar dock i studien att fokus i de allra flesta av undersökningarna ligger på säkerhetsfrågor, och att trygghetsbegreppet i huvudsak definieras som en avsaknad av brottslighet och ordningsstörningar.
- ▶ Mariann Björkemarken konstaterar också att undersökningsresultaten påverkas av utformningen av svarsalternativen, av hur frågorna är formulerade, i vilken ordning de ställs, i vilket sammanhang och under vilken rubrik.

KONTAKT

- ▶ Mariann Björkemarken, sociolog och utredare för Stadskansliet: 031-24 10 14, mabjo@spray.se
- ▶ Borghild Håkansson, projektledare på Tryggare och Mänskligare Göteborg: 031-368 05 28, borghild.hakansson@stadshuset.goteborg.se
- ▶ Johan Öberg, forskning och utbildning, Tryggare och Mänskligare Göteborg: 031-368 05 23, johan.oberg@stadshuset.goteborg.se

- ▶ Hon redogör i rapporten också för de senare årens förändrade syn på brottslighet, med ett större fokus på brottsoffer, krav på strängare straff, högre anmälningsbenägenhet och minskad tolerans när det gäller vissa brott, samt det kraftigt ökade intresset för allmänprevention och brottsförebyggande arbete.

SVÅRIGHETER

- ▶ Att definiera trygghetsbegreppet.
- ▶ Att de flesta av undersökningarna bara tittar på en aspekt av trygghet, och begränsar det till att enbart handla om säkerhet och frånvaro av brottslig verksamhet.

LÄRDOMAR

- ▶ Som man frågar får man svar! Inte bara frågeformuleringar, utan även sammanhang, rubriker och svarsalternativ påverkar hur folk svarar.
- ▶ Man måste ta människors rädsla och oro på allvar.

TIPS

- ▶ Mät trygghet med hjälp av flera olika komponenter - inte bara med utgångspunkt från säkerhetsaspekten.